

Tā dēvētā sarkanbaltsarkanā stila paraugs – ēka Patversmes ielā 20, 1912. g., arhitekts Reinholds Šmēlings.

Ko un kā būvēja Latvijā pirms 100 gadiem

Ingrīda MIČĀNE Autores foto

Pirms simts gadiem Latvijas arhitektūrā dominēja tikai viens stils – jūgendstils.

Profesors, Dr. habil. arch. Jānis Krastiņš stāsta – jūgendstila spilgtākie paraugi iemiesoti arhitektūras stila un modes galvaspilsētā Rīgā, tomēr arī ārpus tās – Liepājā, Ventspilī, Cēsīs, Alūksnē, Daugavpilī un citās lielākajās Latvijas pilsētās vēl šodien skatāmas jūgendstila arhitektonikas pērles.

– Iepriekšējais 19. gadsimta *eklektisma* stils, kurš balstījās vēl senāku formu izteiksmē, Rīgā

tikpat kā ar nazi tika nogriezts ap 1904. gadu, – stāsta J. Krastiņš. Šī īpatnība raksturīga tikai Rīgai, jo citur pasaulē vēsturiskās formas pēctecīgi vijas tālāk, cauri Pirmajam pasaules karam turpinoties līdz pat 20. gadsimta 30. gadiem. Pašā 20. gadsimta sākumā Rīga piedzīvoja fenomenālu iedzīvotāju skaita pieaugumu – 15 gadu laikā tas dubultojās no 280 tūkstošiem cilvēku līdz vairāk nekā pusmiljonam īsi pirms Pirmā pasaules kara. Ātrā tempā tika projektēta un apbūvēta vesela virkne ires namu kvartālu K. Barona ielā, G. Merķeļa un Raiņa bulvāros. Tie visi ieturēti *eklektisma* stilā. Bijušās pat no *gotikas* patapinātas formas, piemēram, Pārdaugavā Meža un Smiļģa ielas stūri, aplūkojama 1902. gadā būvēta *neogotikas* ēka ar skaistiem torniņiem, (arhitekta Konstantīna Pēkšēna darbs). Vēl dažas renesansē balstītas *eklektisma* stila ēkas tika uzbūvētas pēc 1910. gada –

kā zināma pretreakcija *jūgendstilam*. Tomēr laika posmā no 1905. līdz 1910. gadam pilnīga dominante ir *jūgendstils*.

Teju vai katra no šīm ēkām ir ne vien arhitektūras pērle, bet izceļas arī ar pārsteidzošu kvalitāti. Ēkas un ugunsdzēsības stāv kā stāvējuši vairāk nekā simts gadu. Vai izšķirošais ir celtnieku godaprāts, materiālu kvalitāte, stingrie būvnormatīvi, vai vēl kas cits?

– Tas viss summējas kopā. Lai gan nevar tik viennozīmīgi atbildēt, jo arī tad bija incidenti un notika avārijas. Tā, būvnoteikumos bija rakstīts, ka ugunsdzēsības stāvi jābūt vismaz divu ķieģeļu biezumā, tomēr ir zināmi gadījumi, kad namīpašnieks bēniņu telpā mūri pamanījis izbūvēt par pusķieģeļu plānāku. Būvinspekcija nepārtraukti sekoja līdzī visiem būvdarbiem; īpašnieks un arhitekts nereti da-

būja maksāt pamatīgu sodu un visu izlabot tā, kā tam jābūt. Daudzi – **ne tikai arhitektoniski telpiskie, bet arī konstruktīvie parametri būvnoteikumos bija ļoti stingri limitēti, un to ievērošanai sekoja ļoti skrupulozi. Tas ir viens no iemesliem, kāpēc ēkas ir tik kvalitatīvas.**

Bet ir arī atkāpes no normām, kad būvnieki mēdza šo to ietaupīt. Piemēram, koka pārsegumi vietumis ir nedaudz *nenestspējīgi*. Vecajās ēkās mēs bieži redzam ieliekušās grīdas, starpstāvu pārsegumos *iesēdušās* starpsienas, līdz ar to ļoti neloģiska veidā arī sašķiebušās durvju pārsegdes. Dažkārt sijas tika liktas retāk nekā vajadzīgs, to šķērsriezums bija mazāks par nepieciešamo, bet starpsienas, kas parasti bija veidotas no vertikāliem, divarpus collu bieziem dēļiem, tika liktas uz plakaniem dēļiem, ieguldītiem starp sijām.